

A magyar szakszervezetek története

A kezdetek

Nyomdászok 1848

- Nyomdász árszabály (Kollektív szerződés)
- Bizalmi-férfi rendszer
- Szakegylet 1862

1860-80-as években sorra alakultak más szervezetek is (cipész, vasas, textiles, ruhás, közalkalmazotti)

Német, osztrák, cseh származású és valcoló munkások közvetítettek

Politikai kapcsolat

- Általános Munkásegylet 1868 (első szoc. dem. típusú párt), MSZDP – 1890.
- 1871 szakszervezeti osztály – kollektív tagság
- Cél: szakegyletek, képző-, olvasó-, segélyező és más (sport, kultúra, retorikai előadások) munkásegyletek közötti kapcsolat

Néhány név a nagy elődök közül

- Jászai Samu –nyomdász, Teszársz Károly-vasöntő, Szabó Albert- asztalos, Kiss Károly – szabó, Bauer János- kőműves, Buchinger Manó- könyvkötő, Szabó Imre –cipész
- 1899 126 szakmai egylet 9.000 fő
- Weltner Jakab, Bokányi Dezső, Garami Ernő, Böhm Vilmos, Mónus Illés
- 1912: 23 % szervezettség az iparban

Célok

A segélyezés mellett kulturális felemelkedés

- Oktatás (nyelvtan, gyorsírás, felolvasás, nyelv, szakmai képzés)
- Könyvtárak, kórusok, színjátszó körök
- Vigalmi bizottságok
- Politikai képzés
- Szakszervezeti sajtó szerepe

Szakszervezeti székházak

- építők, vasas, nyomdászok
könyvtár, olvasó szoba, színházterem,
játékterem, vendéglő
„a szakszervezet légköre babonásan
magához láncolt”
- Fogyasztási szövetkezetek, olcsóbb
vásárlás: 1914-ben 30 fiók és hat termelő
üzem.

Szervezeti fejlődés

- Helyi helyett országos szakegyletek
- Országos Szakszervezeti Tanács 1891-98
- Szabadszervezetek, lapszervezetek
- 1895 nők szervezetei (1903 Magyar Nőmunkások Egyesülete) nők bizalmi testülete, községi levelezők
- 1904 ifjűmunkások szervezkedése
- Rokonszakmák egyleteinek szövetsége
- Nemzetközi kapcsolatok Nemzetközi Vasmunkás Szövetség - vasas
- 1904 óta legális sztrájk

A VH-úk között

- 1913-ban 107 ezer tag, háború alatt csökkent, 1915-ben 43381 fő, 508 helyi szervezet, de 17-ben 215 ezer. 18. december 700. e.
- 1916. Munkásügyi panaszbizottságok, tripartit elven, bérek, ksz-ek
- Növekvő elismertség
- Közel 4,5 M korona háborús segély, gyűjtés

Általános szakszervezetek

- 1916. segéd munkások is a szervezetben nyomdászok 91% szervezettség
- Segélyezés, közvetítés, kultúr munka, képzés
- 17-től politikai megmozdulások a háború ellen, SZU-ért

Politikai célok

- Háború befejezése, béke a „SZU-val”
- Egyesülési és gyülekezési jog
- Sztrájk jog
- Általános és titkos választójog
- Új rend, minta a Szovjet Köztársaság
- Szakszervezetek az MSZDP és a Bp-i Munkástanács vezetésében

Munkásvédelmi események

- Törvény a KSZ-ről, 8 órás munkaidőről, állami munkanélküli segély
- Budapesti Munkástanács
- Munkástanácsok a munkahelyeken, mint a tulajdonosok tanácsa (nem a német üzemi tanács)
- Ebből később üzemi választmányok, korlátozott beleszólási joggal

Szakszervezetek a tanács kormány alatt

- Munkásvédelmi elképzelések, szociálpolitika, ellátás szervezés
- Múzeumok, színházak megnyitása
- Gyermeküdültetés, Margitsziget
- Részvétel a katonai mozgósításban
- 1919. augusztus 1. Peidl Gyula szakszervezeti kormánya

Tevékenység a 20-as években

- Szakszervezeti dominancia az MSZDP-ben, szigorú végrehajtási fegyelem
- A szakszervezetek pénzelték az MSZDP választási költségeit- 1922- 44-ig. (helyi választásokat is)
- Bethlen – Peyer paktum: legális szakszervezeti működés (politika nélkül); vasutas, postás, közalkalmazott nem; sajtó szabadság; MSZDP elismert ellenzéki párt

Érdekvédelmi munka

- Munkaközvetítés, munkabér, munkaidő, munkarend, munkaintenzitás, munkakörülmények
- Létfelmenti törvénybeiktatása
- Bérindex-rendszer bevezetését (árakhoz igazodó)
- Munkásbiztosítás általánossá tétele
- Bérviták paritásos döntőbírószági rendezése

Részvétel a társadalombiztosításban

- Mindig is központi kérdés a betegség és baleseti ügylet
- Betegségélyező pénztárak alapítása, később a munkáltatókkal közös vezetése
- 1920-as évek OTI megalakulása 29-ben és 35-ben választások a Társadalombiztosítási Önkormányzatokba kerülésért – ellenőrző szerep a TB-ben

Érdekvédelmi technika

- Memorandumok: munkáltatóknak, parlamentnek
- Szoc.demek interpellációi (1922-ben 24 főből 12 szakszervezetis a frakcióban)
- Részvétel a parlamenti és önkormányzati bizottságokban
- Legjobb munkások tömeges munkakönyv kikérése
- Sztrájk egy gyárra, majd ágazatra
- Népszava és szaklapok propaganda tevékenysége

Anyagi háttér

- Magas tagdíjból és a tagok hozzájárulásaiból, gyűjtéseiből (pl. MSZDP választásra fél napi kereset), szaklapok előfizetéséből beruházások, befektetések, szövetkezetek
- Bérházak, mozik, nyomdák, üdülők, sőt gyógyüdülők (Villa Gutenberg-Abbáziában) szállodák, vendéglők szórakozóhelyek
- Székházak, munkásotthonok
- Népszava hirdetések
- Igazgatósági tagsági díj szakszervezeti kasszába

Akciók

- Munkanélküliek Országos Egységbizottsága a Szaktanács mellett
- 1925. Bányászok a 8-órás munkaidőért-siker 9 hét után
- 29-31. tüntetések, tömegdemonstrációk, sztrájkokkal összekötve
- 1930. 100 e-es tömegtüntetés, egy halott (Darnyik János építőmunkás) és sebesültek
- 1932. Népszava betiltása miatt nyomdász sztrájk
- 1935. Bérsztrájk az építőiparban

Ellenakciók, tervek I.

- Munkásjóléti törvények (1937. XXI. törvény)
- Munkaalkotmány törvény (terv)
- 1932-33-Gömbös féle munkáskamara-terv (állami szakszervezetek, privilégiumokkal)
- Állami munkaerő közvetítés, mások kizárva, sztrájk tilalom (terv)
- Német és olasz minták, korporációk

Ellenakciók, tervek II.

- 1939. szakszervezetek, munkás kultúr és sportegyesületek felszámolása (terv)
- 1939. ellenőrzések a szakszervezeteknél, (alapszabály szerű működés),
- önkormányzataik megszüntetése,
- Szabadszervezetek felszámolása, vagyonuk (sztrájk alap) szakszervezetivel egyesítése
- Szakszervezetek és az MSZDP szétszakítása

Követelések

- Munkanélküli biztosítás
- Munkaidővel a foglalkoztatás bővüléséért
- Minimálbér (1937-től)
- Munkaidő: heti 48 óra
- Negyed óra étkezési szünet
- Túlóra kifizetése
- Fizetett szabadság (6 nap)
- Gyereknevelési pótlék
- 1937. XXI. törvény

Taglétszám

- 1930-ban 88 ezer, 1937-ban 114 ezer
- 1941-ben iparban 9%-os szervezettség (106. ezer fő), 44-ben 84. ezer, de 45-ben 436 ezer, 45. december 850 ezer
- 1941. nov.-dec. Szaktanács tagtoborzás

Ellenállás, akciók

- 42. Magyar Történelmi Emlékbizottság
- Kulturális rendezvényekkel a háború ellen
1944. március börösök székházában Bánk Bán előadás
1848-as emlékűnnep (vasas székház)
- 1943. Szakszervezeti Főiskola
- 1944. október 15. Nyilas uralom
- 45. január Kabók Lajos és társai halála a tagdíj miatt

1945-47/48 I.

Átmenet a valódi szakszervezet és a hajtószíj funkció között

- Harc az MSZDP és MKP között a szakszervezeti pozíciókért (operatív irányítás MKP, Kossa István)
- Átmenet a szakmai szervezkedésről az ágazatira
- Erős centralizáció, részvétel az államhatalomban (népi bizottságok: üzemi bizottság, földosztó bizottság), központi-területi intézmények, osztályok a Szakszervezeti Tanácsban

1945-47/48 II.

- Értékvédelem háttérbe szorult, egyes szakmáknak nem lehet „külön” érdeke: népgazdasági érdek van
- Az érdeklarmonizáció nem valósítható meg sztrájkokkal
- Termelést segítő tevékenység: hatalom és felelősség
- Rendeletileg kötelező KSZ, de ÁKSZ is
- Kézi vezérlés és demokratikus centralizmus
- Szakszervezeti „alkotmány” DC jegyében

1945-47/48 III.

- A termelés szolgálatában, kongresszusi határozatokért
- Államosított üzemek döntéseibe döntő befolyásolás (igazgatósági tagságon keresztül), üzemi bizottságok elsorvasztása
- Nem a bérekért, hanem a termelés fokozásáért, normák teljesítése
- Fellépés a jobbos szoc.demek ellen

1945-47/48 IV.

- 1948. SZOT kommunista vezetéssel (Apró Antal)
- Áttérés az ágazati szerveződésre (50 szakma 19 ágazatban)
- 1950. üzemi alapszervezetek, (bizalmi, főbizalmi rendszer megszűnt)
- Szakszervezeti irányítás a TB és az üdülés területén
- Kulturális tömegmunka
- ÜB- és a bizalmi testületek egybeolvadása

Reform kísérletek

- 1956. október, Munkástanácsok
- 1957. január, hajtószíj (Gáspár Sándor)
- 1960-as évek kikacsintás a hajtószíj szerepből:
- Ágazati „önállóság”
- kulturális rendezvények, hagyományok, üdültetés, oktatás- képzés
- szociális ellátás, óvoda, beiskolázási támogatás, bölcsőde, egészségügyi, munkavédelmi intézkedések
- Szocialista brigádmozgalom (termeléssegítés, kulturális szerep, közösségi forma)

„Retrográd” szerep

1966-70. új gazdasági mechanizmus

- Szakszervezeti tiltakozás a magánszektor bővülése, a fizetések vállalati nyereségességhez kötése ellen
- 800 milliós gazdálkodás
- Kettős funkció: érdekvédelem és a termelés segítése (részvétel a döntéshozatalban)

Felemás fejlődés 70-es évek

- Vállalati önállósodás
- Munkaügyi szereplők érdekeinek szétválása, „érdekharc”
- Az üzemi demokrácia fórumai: bizalmi testület, bizalmi jogok, tröszt decentralizálás, vállalati tanács
- De központi irányítás

80-as évek, se hajtószíj, se szakszervezet

- Önálló, de nem független szakszervezet
- Saját gazdaságpolitika?
- Rejtett érdekharok (Vagon és Gépgyár, BLV)
- Nem nyilvános kezdeményezések, tanulmányok az átalakulásról
- Közeg által meghatározottan

Mai magyar szakszervezetek

- Liga (1988.)
- Munkástanácsok (1990.)
- MSZOSZ (1990.)
- Autonómok (1990.)
- SZEK (1990.)
- ÉSZT (1989.)

Szolidaritás Szakszervezeti
Munkásszövetség(1989)

Plurális, decentralizált

Szakszervezeti jogok I.

- Jog a szervezkedéshez, vállalati szervezet létrehozásához, a munkahelyre való belépéshez
- Jog a helységhasználathoz, tájékoztatáshoz
- Tagdíjlevonás
- Tisztségviselő munkaidő kedvezménye és védelme
- Képzésre fordítható szabadság
- Képviseleti jog
- Munkáltató tájékoztatási, véleménykérelmi és konzultációs kötelezettsége

Szakszervezeti jogok II.

- Információkérés joga (titoktartás)
- KSZ kötési jog
- Ellenőrzési jog
- Vétó jog
- Sztrájk jog

Hagyományos szakszervezeti értékek

Francia forradalom értékeiből:

Szabadság – társadalmi demokrácia

Testvériség – összefogás – szolidaritás

Egyenlőség – társadalmi esélyegyenlőség

Piacellenesség – hatásainak korlátozása

Szocialisztikus eszmék – igazságosság

Szociális szemlélet – az alul lévők, elesettek